

Kitlesel Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler

Verda Canbey Özgüler¹

Öz

Kitlesel göçler, ekonomik göçmen olmak için göç kararı verme modellerinden farklı olarak kişilerin iç çatışma, savaş, çevre felaketleri vb. nedenlere ani, plansız ve kalabalık gruplar halinde yer değiştirmesini ifade etmektedir. Bu yönüyle kitlesel göçler literatürde bir çeşit afet durumu olarak görülmektedir. Ani ve plansız olan kitlesel göç dalgaları gittikleri hedef ülkelerde onarılması güç ve zorunlu olan ciddi travmalar yaratmaktadır. Hayatta kalabilmek için gerekli temel barınma, beslenme ve güvenlik ihtiyaçlarının yanı sıra kalış süreleri ile orantılı olarak sağlık, dil öğrenme, eğitim, emek piyasalarına erişim gibi ihtiyaçların karşılanması zorunluluğu da doğmaktadır. Bu çalışmada kitlesel göçlerin emek piyasalarına olan etkileri geçici koruma altındaki Suriyeliler örneğinde ve literatüre dayalı olarak ele alınmaktadır. Kitlesel göçler yüksek işsizlik ve yoksulluk gibi yapısal sorunları olan ülkelerin emek piyasalarında emekçiler bakımından olumsuz sonuçlar yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Göç • Kitlesel göç • Emek piyasaları • Suriyeliler

The Effect of Mass Migration on the Labor Market: Syrians in Turkey

Abstract

Unlike economic migrants, mass migrants are motivated by problems such as internal conflict, war, and environmental disasters. Recent years have seen suddenly considerable mass migration in some parts of the world. Studies have portrayed such mass migration as an unfolding disaster. Furthermore, these sudden and unplanned waves of mass migrations are creating serious problems in destination countries that must be addressed urgently. Migrants need access to basic means of survival such as food, shelter, and security. In addition, they have higher-order needs such as healthcare, language learning, education, and access to labor markets in proportion to how long they stay. This study uses a literature review to examine the effects of mass migration by Syrian refugees on labor markets. Mass migrations have negative consequences for laborers in countries with structural problems such as high unemployment and poverty.

Keywords

Migration • Mass migration • Labor markets • Syrians

¹ Sorumlu yazar: Verda Canbey Özgüler (Prof. Dr.), Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Eskişehir Türkiye. Eposta: vcanbey@anadolu.edu.tr

Atf: Canbey Özgüler, V. (2018). Kitlesel göçlerin emek piyasalarına etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, 77–102. <https://dx.doi.org/10.26650/jspc.2018.74.0005>

Extended Summary

Mass labor migrations have negative consequences for laborers in countries with structural problems such as high unemployment and poverty. Unlike economic migrants, mass migrants are motivated by problems such as internal conflict, war, and environmental disasters. Recent years have seen suddenly considerable mass migration in some parts of the world. Studies have portrayed such mass migration as an unfolding disaster. Furthermore, these sudden and unplanned waves of mass migrations are creating serious problems in destination countries that must be addressed urgently. Migrants need access to basic means of survival such as food, shelter, and security. In addition, they have higher-order needs such as healthcare, language learning, education, and access to labor markets in proportion to how long they stay.

Whatever the type, all migrations have positive and negative consequences. Those who have to migrate to other countries in order to be able to survive under the influence of compulsive factors find themselves in a different struggle for survival in other countries and unfamiliar regions. Mass immigration for labor is different from the decision to go to another country as an economic immigrant. However, the economic consequences and the effects on labor markets can be the same as those of economic migrants. And, the effects on the general economy and on the labor markets vary depending on the size of the mass migration.

Because universal “work rights” have an important place in all mass migrations, the effects of mass migrations on labor markets constitute an important dimension of the research. Mass migration is the first negative effect that comes to mind when referring to its effect on labor markets. However, it is also true that migrant laborers are often willing to work in jobs that domestic workers do not want. Other positive effects include the additional purchasing power created by increasing the number of consumers in the market.

Nowadays we are seeing mass immigration by Syrians who fled the war to seek refuge in Turkey. For approximately 3,485,644 people, only 235,000 “temporary protection centers” (camps) are provided for accommodation facilities. Before we can analyze the impact of mass migrations on the labor market, we must examine and understand that labor markets are influenced by many factors such as global crises, unemployment rates, employment structure, and quality without the arrival of many immigrants. It is not easy to distinguish labor market disruptions or positive effects that arise based on only refugee flows. For this reason, it is extremely important to analyze the situation in detail in terms of both positive and negative aspects. The low skill level of jobs in the manufacturing sector in Turkey has been employing many Syrians, for example. Construction, textiles, and the service sector are where the Syrians concentrate their employment efforts. The employment situation for Syrians differs from city to city.

This study discusses the first overall impact of mass immigration on the labor market and then examines the resulting impact on the labor market from the 3,485,644² people who went to Turkey from Syria. Mass immigration literature “mega-events”³ position in this important population movement describes the community’s economic and social hypothesis that the Syrians are creating significant changes in the balance of the labor market in Turkey.

People in this large population movement have different characteristics in terms of education level, age, knowledge, and skills. These non-homogeneous masses of mixed populations who are willing to work in adverse conditions in the labor market are located in Turkey. According to a statement released by TURKSTAT on January 15, 2013, 3,647,000 were unemployed; this is where the “number of registered unemployed Syrians under temporary protection” is counted. This data has a potential to transform labor markets in a fundamental way with regard to the context of social structure and position in general terms.

2 According to Prime Ministry Disaster and Emergency Management Authority (AFAD) data, the number of Syrians in Turkey as of 05/02/2018 is 3,485,644 persons. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/05_02_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, (08.02.2018).

3 If the number of displaced persons is less than 100,000 persons by the Internal Displacement Monitoring Center (IDMC), the mass migration phenomenon is small-medium size population movement; In the range of 100,000 to 999,999, the “big event”, the large-scale population movement; In the range of 1 to 3 million, “very big event”; 3 million more are scaled as “mega events”, i.e., population movements on the mega-scale. (GRID, 2016, p. 14–75).

Kitlesele Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler

Emek piyasaları, göç ve çalışma kavramları arasında da yüzyıllardır önemli bir bağ olagelmıştır. Göç konusu ile ilgili araştırmalar insanlık tarihi kadar eskiye dayandırılabilir. Dünyanın farklı bölgelerinde farklı dönemlerde ve ekonomik, sosyal, siyasal, doğa olaylarından kaynaklanma gibi çeşitli nedenlerle bireysel ya da kitlesele, zorunlu ya da gönüllü göçleri inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Farklı bilim dallarının kendilerine has araştırma soruları ile ve farklı analiz düzeyleriyle göçü ele aldığı bilinmektedir. Örneğin antropologlar kimin, ne zaman ve neden göç ettiğinden çok, bir göçmen olmanın deneyimi ve anlamı ile ilgilenmekte iken ekonomistler “*Kimler göç eder?*” sorusunu sormakta, göçün ekonomik yönünü ele almaktadırlar. Hukukçular, hukuk kurallarının göç olgusunu nasıl şekillendirdiği üzerinde çalışmakta ve tutarlı bir göç kontrol rejiminin oluşturulmasının zorunluluğuna işaret etmekte iken sosyologlar, “Göç neden olur?” ve “Zaman içerisinde nasıl devam eder?” sorularına yanıt aramaktadırlar (Brettel ve Hollifield, 2000, s. 2).

Bu ve benzer sorular etrafından göçü açıklamaya çalışan yaklaşımlar yanında göçleri; gerçekleşme nedenine göre, hedef yerine göre, yasal durumuna göre, hacmine ve süresine göre inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin II. Dünya Savaş sonrası Avrupa’nın yeniden imar ve inşasında gereksinim duyduğu emek arzını yabancı işçiler üzerinden karşılamasına dayanan ve bu bağlamda ilk akla gelen “*misafir işçiler*” olarak da adlandırılan kişilerin göçlerini inceleyen çalışmalar göç ve emek piyasaları ile ilgili olarak en yaygın literatürün olduğu alanlardan biridir (Abadan-Unat, 2006; Castles ve Miller, 2008, s. 96; Faist, 2000; Tekeli, 2016). Benzer şekilde Suriye kaynaklı kitlesele göç konusu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve incelemeler bulunmaktadır (AFAD, 2014; Akpınar, 2017; Çopur ve Demirel, 2017; Orhan ve Gündoğar, 2015; Üstün, 2016; Taylor ve ark., 2016)⁴.

Kitlesele göçlerin toplum üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır. Kitlesele göçler savaşlar ve çatışmalar gibi siyasal olaylar sonucu ortaya çıkabileceği gibi doğal, teknolojik ve/veya insan kaynaklı afetler de kitlesele göçe neden olabilmektedir. Kitlesele nüfus hareketleri sonucunda ekonomik, demografik, sosyal ve kültürel boyutta çözülmesi zorunlu ve önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Hayatta kalabilme ve en temel insani ihtiyaçlarını karşılayabilme ilk akla gelen sorun alanıdır. Kitlesele göçler karşısında “*insani yaklaşımların*” ön planda olmasının temel nedeni de insanların zorlayıcı nedenlerle kitlelele halinde ve hayatta kalabilmek için yer değiştirmeleridir. Ancak geldikleri ülkelerde bir süre geçirdikten sonra diğere bir ifadeyle “*ilk travmayı atlattıktan sonra*” uyum, kabullenilme, sosyal dışlanmaya uğramama gibi beklentiler ortaya çıkmaktadır. Türkiye savaştan kaçan Suriyelilere insani gerekçelerle kapılarını açmış ve gelenler

⁴ Burada yazılan kaynak adları örnek niteliğindedir. Konu ilgili görülen diğere kaynaklar Ek Tablo 2’de ek okuma listesi biçiminde verilmektedir.

“*misafir*” olarak kabul edilmiştir. Ancak 2011 yılından itibaren geçen süre içinde başta emek piyasaları olmak üzere eğitim ve sağlık alanında önemli sorun alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Misafirlik süresinin uzamasına bağlı olarak insani yaklaşımların yerini “kalkınmacı yaklaşımlara” bırakması gerektiği daha yaygın olarak dile getirilmeye başlanmıştır (Betz ve Kainz, 2007’den akt., Korkmaz, 2018, s. 97).

Gelen kitlelerin hukuki statüsü uluslararası yardım mekanizmalarından yararlanmalarını etkilemektedir. Mültecilerin hukuki statülerini düzenleyen uluslararası sözleşmeler⁵ gereği sınırlarını sığınanlara açan ülkeler bu kişilere en az kendi vatandaşlarına sağladıkları temel hizmetleri sunmak durumundadırlar (Çalışkan, 2013, s. 9)⁶. Ancak gelenlerin sayıca çokluğu bu ilkelerin yerine getirilmesini zorlaştırabilmektedir. Örneğin gelenlerin yerleştirilebilecekleri barınma merkezlerinin sayısı ve niteliği yaşanan kitlesele göçün boyutu ölçüsünde olmayabilir⁷. Bu durumda kamp dışında yaşamını sürdürmeye çalışan geniş kitleler ortaya çıkacak ve kamp dışında yaşamaya çalışmak daha zorlu bir sürece dönüşecektir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK/United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR) tarafından 2017 yılında açıklanan verilere göre; dünya genelinde baskı, zulüm ve şiddet nedeniyle zorla yerinden edilmiş kişi sayısı 65,6 milyondur⁸. Zorla yerinden edilen kişilerin sayısının bir ülke nüfusuna denk geldiği varsayılırsa, bu ülke nüfus sıralaması bakımından Fransa ve Birleşik Krallık’tan sonra 23. ülke olurdu. Dünya Bankası 2016 nüfus verileri sıralamasına göre de bu nüfus sayısı ile İtalya, Güney Afrika, İspanya, Arjantin gibi ülkeleri geride bıraktı⁹.

Kitlesele göçlerin toplumun her alanında sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yönlerden etkide bulunması kaçınılmazdır. Evrensel olarak bütün kitlesele göç olaylarında “*çalışma hakları*” önemli bir yer tuttuğundan kitlesele göçlerin emek piyasaları üzerindeki etkileri de konunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Kitlesele göçün ya da zorunlu nedenlerle ülkesini terk ederek yaşamını sürdürmeye çalışan kitlelerin emek piyasaları üzerindeki etkileri denildiğinde ilk akla gelen olumsuz etkilerdir. Ancak geldikleri ülkede emek piyasalarında yerli işçilerin çalışmak istemediği işler-

5 Birleşmiş Milletler Mülteci ve Sığınma Sözleşmesi ve New York Protokolü, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kültürel Haklar Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme mültecilerin hukuki statülerini düzenleyen sözleşmelerden bazılarıdır (Canbey-Özgüler; Erdoğan ve Demirkaya 2018, 3–22)

6 Kendi ülkesinde vatandaş olarak birtakım haklara sahip olan birey, bu kısa veya uzun süreli hareketlerden/yolculuklardan sonra kendisini yeni bir kavramın içinde bulunmakta ve yeni bir statü içine girmektedir. Bireyin yeni içinde bulunduğu kavram en genel ifadeyle yabancı olarak adlandırılmakta, statüsüne göre değişik adlar alabilmektedir. Göçmen, mülteci, sığınmacı, vatansız gibi aralarında küçük farklılıklar bulunan birçok kavramla ifade edilebilmektedir (Ergül, 2012, s. 214). Suriye kaynaklı kitlesele göç ile gelen kişiler Türkiye’de “Geçici Koruma Altında Bulunan” kişilerdir. Tanımlar ile ilgili ayrıntılı bilgiyi Ek Tablo 3’te bulabilirsiniz.

7 TC. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yayınlanan 05.02.2018 tarihli verilere göre 10 şehirde kurulan 21 geçici barınma merkezinde 235.006 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin 228.518’i Suriyeli ve 6.488’i de Iraklıdır. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/05_02_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, (08.02.2018).

8 <http://www.unhcr.org/>, (28.11.2017).

9 https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?year_high_desc=true, (28.11.2017).

de çalışmaları, ya da tüketici olmaları nedeniyle yarattıkları ek alım gücü gibi nedenlerle olumlu etkilerde buldukları da dile getirilmektedir¹⁰.

Emek piyasalarında bulunmak, çalışmak zorunda olan mülteciler kamplarda ve kamp dışında yaşama durumlarına göre farklı çalışma biçimlerini tercih etmektedirler. Genel olarak temel ihtiyaçları kamplarda karşılanan mülteciler, iş arama ve çalışma konusunda kamp dışında yaşayan mültecilere göre daha az çaba göstermektedirler. Kamplarda kalan mültecilerin ancak günlük izinlerle çalışabilmesi mümkün olmaktadır¹¹.

Bu çalışmada öncelikle genel olarak kitlesel göçlerin emek piyasaları üzerindeki etkileri ele alınmakta ve ardından Suriye'den Türkiye'ye gelmiş olan 3.485.644 kişinin¹² emek piyasaları üzerinde yarattığı etkiler literatüre dayalı olarak ele alınmaktadır. Kitlesel göç literatüründe "mega olay"¹³ olarak nitelenen bu önemli nüfus hareketinin toplumun ekonomik ve sosyal dengelerinde önemli değişiklikler yaratmakta olduğu hipoteziyle Suriyelilerin Türkiye'deki emek piyasalarındaki konumu ele alınmaktadır.

Kitlesel Göçler ve Emek Piyasaları

Göç olgusu insanlık tarihi boyunca her zaman gündemde olmuştur. Bölgesel ve yerel ölçekte yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte 20. yüzyılın sonlarından itibaren hacim ve hız itibarıyla artış göstermeye başlamış olan göç olgusu 21. yüzyılın "göç çağı" olarak adlandırılmasına yol açacak şekilde önem ve öncelik kazanmıştır. Çalışma ve siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı bölgeler ile refah düzeyi ve insan hakları standartlarının yüksek olduğu batılı ülkeler arasında geçiş güzergâhında olan Türkiye, yüzyılın göç akınlarından yoğun bir şekilde etkilenmiştir (Nurdoğan- Dur ve Öztürk, 2017, s. 217). Önceleri kısmen sınırlı olan bu etki, istikrarsızlıkların yaşandığı bölgelerdeki krizlerin kısa zamanda çözüme kavuşturulamamasından dolayı zaman içerisinde çok daha kapsamlı bir hal almaya başlamıştır.

Göç, "bir grubun uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi" olarak tanımlanmakta süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirmesine ilişkin nüfus hareketlerinin göç kapsamına girdiği ifade edilmektedir. Ayrıca, "menşe ülke dışına (istisnai ve düzensiz) gruplar hâlinde hareket" toplu/kit-

10 www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559, (13.01.2017).

11 Göçmen, mülteci, sığınmacı, vatansız, ekonomik göçmen vb. tanımlar göç sonucu ortaya çıkan göçmen profilini tanımlamakta tam olarak yeterli olamamaktadır. "Göç eden kişi kadar göçmen statüsü vardır", biçiminde bir ifade çok iddialı olsa da göçmenlerin gerçek durumu neredeyse bu tanıma yaklaşmaktadır. Bu çalışmada aralarındaki tanım ve statü farklılıkları olan göçmen/mülteci/sığınmacı kavramları ülkesinden farklı bir ülkede yaşayan insanları tanımlamak üzere kullanılmıştır.

12 TC. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD'ın, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden alınan verilere dayalı olarak verdiği bilgiye göre, 05.02.2018 tarihi itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 3.485.644 kişidir. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/05_02_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, (08.02.2018).

13 Yerinden Edilme İzleme Merkezi (The Internal Displacement Monitoring Center-IDMC) tarafından yer değiştiren kişi sayısı 100.000 den az ise kitlesel göç olayı küçük- orta boyutta nüfus hareketi; 100.000 ile 999.999 aralığında ise "büyük olay" yani büyük boyutlu nüfus hareketi; 1 ile 3 milyon aralığında ise "çok büyük olay"; 3 milyonda fazla ise "mega olay" yani mega boyutta nüfus hareketi olarak öçeklendirilmiştir (GRID, 2016, s. 14, 75).

lesel göç (exodus/mass migration) olarak tanımlanmaktadır. Kitlesele göç “çok sayıda kişinin katıldığı bir hareket ya da belirli bir zamanda toplumun bir kısmının hareket etmesi” anlamına gelmektedir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014).

Türü ne olursa olsun tüm göçlerin olumlu ve olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Zorlayıcı faktörlerin etkisiyle yaşamlarını sürdürebilmek için başka ülkelere göç etmek zorunda kalan kişiler gittikleri ülke ve bölgelerde kendilerini farklı bir yaşam mücadelesi içinde bulmaktadırlar. Kitlesele göçler, ortaya çıkma nedeni ile ekonomik göçmen olarak başka bir ülkeye gitme kararından farklı şekilde ortaya çıksa da ekonomik sonuçları ve emek piyasaları üzerindeki etkileri bakımından benzer sonuçlara yol açabilmektedirler. Bu noktada genel ekonomi ve emek piyasaları üzerindeki etkiler kitlesele göçün boyutuna bağlı olarak değişmektedir.

Kitlesele göçlerin emek piyasaları üzerindeki etkilerini emek piyasalarını analiz ederken kullandığımız temel değişkenlere göre açıklamak istediğimizde ilk olarak ele alınması gereken değişken nüfustur. Kitlesele göçler nüfus üzerinde önemli etkilerde bulunmaktadır. Nüfusun artışı yanında sosyo-demografik yapısı da değişmektedir. Gelen kitlelerin yoğunlaştığı il ya da bölgelerde nüfus değişikliklerine bağlı olarak önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Kitlesele göçlerde başat karakter olan “sayıca çok kişinin gelmesi” gelenlerin hepsinin barınma merkezlerine (kamp) yerleştirilmelerine imkân tanımamakta ve gelenlere şehirlere dağılmaktadır (Massey ve Zenteno, 1999, s. 5329). Suriyeliler örneğinde de sayısı 3 milyonu aşan bir nüfus hareketi söz konusudur. Bu sayı içinde kamplarda (geçici) barınma oranı %10 düzeyinde bile değildir¹⁴. Dolayısıyla başta sınır illeri olmak üzere tüm ülkeye yayılmış Suriyeli nüfus söz konusudur¹⁵. Emek piyasalarının tanımlanmasında ve niteliğinin oluşmasında temel değişken olan nüfus aynı zamanda bir ülkede milli gelirin oluşumunda ve bölüşümünde de temel değişkendir (Canbey-Özgüler, 2018, s. 46). Ülke nüfusunu etkileyen her değişiklik emek piyasalarına da yansımakta işsizlik ve istihdamı doğrudan etkilemektedir (Canbey-Özgüler, 2013, s. 43).

İşgücü arzının artması nüfus artışına bağlıdır. Nüfus ve nüfus artış oranı, işgücünde uzun dönemli eğilimi belirleyen faktörlerden biridir. Kitlesele göç ile gelen nüfus içinde çalışma çağındaki olan ve olmayanların dağılımı hem işgücü hem de bağımlılık oranı bakımından etkide bulunmaktadır (Canbey-Özgüler, 2013, s. 43). Emek piyasaları ile ilgili temel değişkenlerden çalışma çağı nüfus 15-64 yaş grubu nüfus anlamına gelmektedir. Suriyeliler örneğinde de gelenler arasında yaklaşık 2 milyon kişi 15-64 yaş aralığındadır. Ek Tablo 4'te “Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları” yer almaktadır. Bu tabloya göre hesaplama yapılırsa biyometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyeli nüfus içinde çocuk bağımlılık oranı %38 ve yaşlı bağımlılık oranı %1,8 bulunmaktadır¹⁶.

14 AFAD tarafından yayınlanan verilere bu çalışmanın 2.1 başlığı altında ulaşabilirsiniz.

15 Bu çalışma kapsamında Tablo 1'de “Nüfusuna Oranla En Çok Suriyelilerin Barındığı İller” verilmektedir.

16 Bir ülke nüfusunun tamamı tüketicidir, ancak çalışma çağındakiler hem tüketici hem de üreticiler. Üretim-tüketim denge-

İstihdam ve işsizlik oranları emek piyasaları bakımından önemli değişkenlerden olmakla birlikte çalışmanın konusunu oluşturan Suriyeliler örneğinde hesaplanması oldukça güçtür. Bu nedenle literatürden çeşitli örneklerle hem bu başlık altında hem de çalışmanın farklı başlıkları altında istihdam ve işsizlik ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır.

Emek piyasalarına erişim göçmen entegrasyonunun en temel dinamiğidir. Erişimden kastedilen istihdam durumunda olmaktır. Ancak yine emek piyasası tanımlarından yola çıkılarak çalışanlar ve işsizlerin aktif nüfus içindeki oranını gösteren “işgücüne katılma oranı” kavramı çerçevesinde “emek piyasalarına erişim” istihdamdakiler ve işsizler ele alınarak da yorumlanabilir. Çalışma imkânı elde eden göçmenler ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duracak ölçüde kazanç elde ettiğinde psikolojik olarak kendisine ev sahipliği yapan ülkeye bir yük olduğu düşüncesinden uzaklaşacaktır. Benzer şekilde ev sahibi ülkede de çalışan ve üreten kişiler olarak gördükleri göçmenlere karşı olumsuz duygular içinde olmayacaklardır (Üstün, 2016, s. 1). Ancak bu durum emek piyasalarında göreceli olarak daha az sorunun yaşandığı, işsizlik oranlarının yüksek olmadığı, kayıtdışı çalışmanın en az düzeyde olduğu, yaratılan işlerin çok ve kaliteli işler olduğu ekonomiler için geçerlidir. Oysa emek piyasaları 1980’li yıllardan itibaren yaşanan küresel sosyoekonomik gelişmeler ve üretim biçimindeki dönüşüm nedeniyle giderek daha sorunlu hale gelmektedir. Yaşanan dönüşüm süreci; her ülkenin üretim süreci içindeki konumuna, emek ve sermaye sınıflarının yapısına, kurumsal yapıların gücüne ve sosyodemografik özelliklerine göre farklılaşmakla birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde emek piyasalarını etkilemekte ve dönüştürmektedir (Acar, 2016, s. 53).

Kitlesel göçler emek piyasalarına ilişkin standart tanım ve kavramlar kullanılarak analiz edilemeyecek ölçüde karmaşık etkilere sahiptir. Bu noktada Korkmaz’ın (Betts ve Kainz, 2017; Chatty, 2017’den akt., Korkmaz, 2018, s. 97) aktararak ifade ettiği üzere “mülteci”¹⁷ ve “ekonomik göçmen” ayrımına dayalı hukuk kuralları ve bu doğrultuda ortaya çıkan çalışma izinleri vb. düzenlemeleriyle şekillenen emek piyasalarında yer alma durumları yeniden tanımlanmalıdır.

Kitlesel göçlerin emek piyasaları üzerindeki etkilerinin incelenmesinde bölgesel analizler de ayrı bir yer tutmaktadır. Kitlesel göç ile gelen mülteciler kolay kabul göreceklarini düşünme ve akrabalık bağları gibi çeşitli nedenlerle belli bölgelerde yoğunlaşmaktadırlar. Bu nedenle de mültecilerin yoğun olarak buldukları iller ve

sini sağlamak için üretime katılanların kendileriyle birlikte katılmayanlara da yetecek kadar üretimde bulunmaları gerekir, bunun ölçüsü bağımlılık oranıdır (Gündoğan ve Biçerli, 2013, s. 2–19). Bu çalışmanın yazarı bu konuda “Bağımlılık oranı tanımlanırken üretim/tüketim dengesine dikkat çekilmektedir. ancak çalışma çağı nüfusun tamamı istihdam durumunda değildir. Bu nedenle gerçek üretim/tüketim dengesi istihdamda bulunanlar dikkate alınarak hesaplanmalı/yorumlanmalıdır” görüşüne sahiptir. Suriyeliler örneğinde de bağımlılık oranı tanımının daha geniş yorumlanması durumunda diğer bir ifadeyle çalışma çağı nüfusun tamamının çalışmadığı dikkate alınırsa 15-64 yaş arası Suriyeli nüfus içinde çalışma durumu dikkate alınarak yeni bir hesaplama yapılması gerekmektedir. Bu yeni hesaplama sonucunda daha yüksek bir bağımlılık oranı verisi söz konusu olacaktır.

17 Türkiye’de bulunan Suriyeliler hukuki statüleri bakımından “Geçici Koruma Altında Bulunanlar”dır. Konu ile ilgili olarak aydınlatıcı olması bakımından Ek Tablo 3’te “Göçmen ve Göçmen Benzeri Kavramlar” verilmektedir.

bölgeler ile ülke geneli için farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin Türkiye geneli için Suriyeli akınlarının işsizlik oranları üzerinde etkide bulunmadığı ya da çok az etkide bulunduğu yönünde sonuçlar veren araştırmalar, Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu iller söz konusu olduğunda işsizlik oranlarında artış biçiminde kendini göstermektedir (Duruel, 2017, s. 214).

Kitlesele göçlere ev sahipliği yapan ülkelerin katlanmak zorunda olduğu maliyetler bulunmaktadır. Ekonomik olarak ayrılması gereken kaynakların yanı sıra siyasal ve toplumsal yapıda ortaya çıkardığı hassasiyetler ve güvenlik sorunları da sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkeler için son derece önemlidir. İnsani sorumluluk ile ekonomik ve sosyal dengeleri bir arada yerine getirebilmek tek bir ülkeden ziyade uluslararası toplumun da maliyetleri paylaşma konusunda istekli ve katılımcı olmasını gerektirmektedir.

Kitlesele göçlerin emek piyasalarına etkisi analiz edilmeden önce bilinmesi gereken temel durum emek piyasalarının kitlesele göçmenler gelmeden de küresel krizler, işsizlik oranı, istihdamın yapısı ve niteliği gibi pek çok faktörden etkilendiğidir. Mülteci akınından sonra ortaya çıkan emek piyasası aksaklıkları ya da olumlu etkilerin sadece mültecilerden kaynaklanan etkilerini ayırt edebilmek kolay olmamaktadır. Bu nedenle de konunun hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ayrıntılı bir biçimde analiz edilmesi son derece önemlidir.

Kitlesele göçler emek piyasaları üzerinde doğrudan ve dolaylı etkide bulunmaktadır. Hatta yapılan analizlerin kısa dönem ve uzun dönem olarak farklı zaman boyutlarıyla ele alınması, durumun daha sağlıklı bir biçimde ortaya konulmasını sağlayabilecektir. Kısa dönemde fırsat olarak görülen durumların tehdit durumuna dönüşmesi ya da tehditlerin fırsatlara çevrilebilmesi mümkündür.

Genel olarak göçmenlerin çalışmaları her ülkede farklı şekillerde hukuki düzenlemelere konu olmuştur. Türkiye'de yabancılara çalışma izni verme ile ilgili mevzuat oldukça dağınıktır. 1951 tarihli "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi" bu konudaki temel düzenlemeyi oluşturmaktadır. Ekim 2014 tarihli "Geçici Koruma Yönetmeliği" hükümlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'ye ilk giriş yaptıkları 2011 Nisan döneminden, Ocak 2016'ya kadar yasal olarak çalışması mümkün değildir ve bu döneme kadar çalışanların tümü kayıt dışıdır. Geçici koruma kapsamı dışında, Türkiye'ye pasaportlu ve resmi yollarla giriş yapan Suriyelilerin ikamet izni ve ardından çalışma izni alması konusunda kolaylıklar tanınmış ve bu kişilerin "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun" kapsamında çalışmalarına olanak sağlanmıştır. Türkiye'de geçici koruma kapsamı dışında 80.000 Suriyeli bulunmaktadır. Bu kişiler Türkiye'de bulunan Suriyelilerin ancak %2,7'sini oluşturmaktadır (Kaygısız, 2017, s. 5).

Suriye Kaynaklı Nüfus Hareketinin Türkiye Emek Piyasalarına Etkileri

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle tarihinin her döneminde göçmenlere kapılarını açmış ve ihtiyaç duyan herkesi koruma altına almıştır (Türkiye Göç Raporu, 2015, s. 26). Türkiye Cumhuriyeti, Suriye krizinin başlamasıyla birlikte tarihinin en büyük kitlesel nüfus hareketlerinden biriyle karşılaşmıştır. Bölgedeki çatışma ve belirsizlik ortamı devam ettiği sürece Türkiye'ye yönelik akınların sona ermeyeceği öngörülmektedir¹⁸.

2011 yılından itibaren yaşanan Suriye kaynaklı kitlesel göç sonucunda Türkiye toplumsal ve ekonomik alanda çok fazla sorunla, çözülmesi gereken durum ile karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu olağanüstü durum karşısında tüm kurumlar kendi görev alanlarına giren konularda faaliyetler yapmakla birlikte ağırlıklı olarak İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gelen kişilerin kayıtlarının tutulması, kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması alanında çalışmalar yapmaktadır.

AFAD tarafından GİGM verilerinden yararlanılarak hazırlanan ve yayınlanan 05.02.2018 tarihli verilere göre 3.485.644 Geçici Koruma Statüsüne tabi olan Suriyeli bulunmaktadır. 10 şehirde kurulan 21 geçici barınma merkezinde 235.006 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin 228.518'i Geçici Koruma Statüsüne tabi olan Suriyeli ve 6.488'i de Iraklıdır.¹⁹ Bu verilerden hareketle kamplarda barınma oranının %7'ler düzeyinde olduğu görülmektedir. Sığınmacıların nüfus artış hızı çok fazladır. AFAD 30.10.2017 tarihli verilerine göre "Türkiye Sağlık Hizmeti" verileri başlığı altında açıklanan doğum sayısı 224.750'dir. Bu sayı 10 ildeki 21 kampa yaşayan Suriyelilerin sayısına neredeyse eşittir²⁰.

Türkiye'de yabancıların çalışma izni alması bir dizi koşula bağlıdır ve koşullar oldukça zor bir süreci içermektedir. Bu nedenle de çalışma izni alanların oranı çalışma oranları oldukça düşüktür. Geçici koruma altındaki Suriyeliler için de %10 kotası getirilmiş olmakla birlikte, uygulanması pek kolay değildir²¹. Kota uygulamasının bir istisnası, bu baraj uygulanırken işyerinin bulunduğu şehirde son bir ay içinde çalışma izni verilen işi yapacak Türk vatandaşı olmaması koşuluna bağlı olarak kota konulmaksızın Suriyelilere çalışma izni verilebilecektir (Yıldız ve Yıldız, 2017, s. 32). Çalışma izni başvurusu Geçici Koruma altındaki kişiyi işe almak isteyen kişi ya da kuruluşlar tarafından e-Devlet Kapısı üzerinden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na (ÇSGB) başvurularak gerçekleştirilebilir. Bağımsız çalışma izni başvurusu için gerekli şartları sağlayan kişiler (bir işletme sahibi olan ve olmak isteyenler ise başvurularını şahsen yapabilirler. Çalışma izni başvurusu e-Devlet sistemi üzerinden yapılır ve tüm süreç internet üzerinden gerçekleştirilir (UNHCR, 2017, s. 23).

18 www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559, (05.07.2017).

19 http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, (05.07.2017).

20 https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/05_02_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, (08.02.2018).

21 Herhangi bir işyerinde çalışan Geçici Koruma statüsündeki kişilerin sayısı Türk çalışan sayısının en fazla %10'u kadar olabilir. Örneğin 100 Türk işçinin olduğu bir işyerinde en fazla 10 Suriyeli işçi çalıştırılabilir. Bir işyerinde 10'dan az işçi çalışıyorsa veya yalnız bir Türk işçi çalıştığı durumlarda dahi bir Suriyeli işçi istihdam edilebilir (UNHCR, 2017, s. 24).

Mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışan kişiler çalışma izninden muaftır. Bununla birlikte, mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma faydalanıcılarının çalışma izni muafiyeti başvuruları kayıtlı olunan ildeki Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine iletilmelidir. Bu süreçte BMMYK ortakları destek sağlamaktadır. Mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacak olan geçici koruma faydalanıcılarına yönelik herhangi bir istihdam kotası bulunmamaktadır.

Türkiye'de yaşayan diğer vatandaşlar gibi geçici koruma faydalanıcısı Suriyeliler de ilgili kuruma başvurmak ve kayıt olmak suretiyle kendi işyerlerini açabilirler. İşyeri sahiplerinin çalışma izni için şahsen başvurmaları gerekmektedir. Girişimcilik eğitimi, destek ve yeni açılan işyerlerine yönelik kuluçka şeklinde BMMYK tarafından sağlanan bir destek vardır. Buna ek olarak, yeni işyerlerinin kaydedilmesine yönelik olarak BMMYK ortakları vasıtasıyla da destek sağlamaktadır. Ayrıca BMMYK ve Türkiye'deki diğer (uluslararası) STK'lar kısıtlı sayıda girişime hibe desteği sağlamaktadır (UNHCR, 2014, s. 24).

Ancak gelen mültecilerin önemli bir kısmı kamplar dışında yaşadıkları ve kayıt dışı çalıştıkları için bu hukuki çerçevenin dışında kalmaktadırlar. Ayrıca, Türkiye'deki hukuki düzenlemelere göre²² statüsü ne olursa olsun yabancıların dış hekimliği, hastabakıcılık, ebelik, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel ya da kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi, kara suları dâhilinde dalgıçlık, kaptanlık, kılavuzluk gibi iş ve meslekleri yapmaları mümkün değildir (Kaygısız, 2017, s. 6).

Türkiye'de üretim sektöründe tercih edilmeyen düşük vasıf düzeyindeki işlerde çok sayıda Suriyeli çalışmaktadır. İnşaat, tekstil, hizmet sektörü Suriyelilerin yoğunlaştığı sektörlerdir. Suriyelilerin istihdam durumları şehirden şehre farklılaşmaktadır. Gaziantep'te mülakata katılan Suriyelilerin çalışma yaşında olanların %50'sinden fazlası bir işe sahip iken, istihdam oranı Hatay'da yalnızca üçte bir, Şanlıurfa'da dörtte bir ve Kilis'te %13'tür (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 31).

Suriye'den Türkiye'ye Yönelen Kitlesele Göçün Emek Piyasaları Üzerindeki Olumlu Etkileri

Türkiye'ye gelen Suriyeliler ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda gelen Suriyelilerin yerel halkın çalışmayı istemediği işlerde çalıştığı bu nedenle de bir "ikame" etkisinin söz konusu olmadığı iddia edilmektedir. Türk iş dünyasında genelde istisnai yaklaşımlar olmakla birlikte genelde Suriyelilerin Balkanlardan gelen göçmenler gibi Türk toplumuna olumlu katkı sağlayacağına dair beklenti düzeyi son derece düşüktür (Erdoğan ve Ünver, 2015, s. 66).

22 22 Ekim 2014 tarihli Resmî Gazete' de 2014/6883 karar sayılı ile yayımlanan "Geçici Koruma Yönetmeliği". Yönetmelikte düzenlenmeyen konularda 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" ile onun yerini alan 6735 sayılı "Uluslararası İşgücü Kanunu" uygulanmaktadır. Yabancıların yapamayacağı meslekler birden çok hukuki düzenlemede yer almaktadır.

“Suriyeliler işsizlik yaratıyor mu?” sorusunun cevabını vermek kolay değildir. Türkiye genelinde “TÜİK 2013 İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri Tablosu” incelendiğinde²³; işsizlik oranındaki artışın en az olduğu il %0,3 ile İstanbul ve en yüksek olduğu il ise %23,4 ile Ardahan olmuştur. Aynı tabloya göre İstanbul istihdamda değişimin yaşanmadığı bir il olurken istihdam oranının en fazla arttığı il %5 ile Adıyaman olmuştur. TÜİK verilerine göre nüfusuna göre en fazla Suriyeli mülteci barındıran iller arasında 2013 yılında işsizlik oranındaki artışın en az olduğu iller %3 ile Kilis ve Şırnak olurken, işsizlik oranındaki artışın en fazla olduğu il %11,9 ile Adıyaman olmuştur. Nüfusuna göre en fazla Suriyelileri barındıran iller arasında 2013 yılında istihdam oranında en az artış %0,7 ile Hatay’da olurken, en fazla artış %5 ile Adıyaman’da olmuştur. Adıyaman’da hem işsizlik oranında hem de istihdam oranında bir artış yaşanmıştır (Erdoğan, 2015, s. 16; <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>)²⁴.

Tablo 1

Nüfusuna Oranla En Çok Suriyelilerin Barındığı İller ve Barındırdıkları Suriyeli Oranı (2017) ve Bu İllerdeki İşsizlik ve İstihdam Göstergeleri (2013)

	Suriyelilerin Nüfusa Oranı	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
Kilis	96,50	7,7	4,1
Hatay	25,19	12,2	40,3
Şanlıurfa	22,10	16,3	32,4
Gaziantep	16,89	6,9	43,6
Mardin	12,00	20,6	29,7
Osmaniye	8,72	14,0	37,8
Kahramanmaraş	8,33	11,6	41,5
Adıyaman	4,39	9,1	39,2
Batman	3,47	23,4	27,8
Şırnak	3,09	20,1	30,0
Diyarbakır	1,81	18,7	30,2
Siirt	1,06	20,5	29,8

Kaynak: Duruel (2017, s. 212) ve <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.

Tablo 1 ve Ek Tablo 1 incelendiğinde işsizlik ve istihdam oranları ve bu oranlardaki değişim görülmektedir. Ancak veriler “en fazla Suriyeli bulunan illerde işsizlik oranı da en yüksek düzeydedir/artış yönünde değişmiştir” ya da “Suriyelilerin en az olduğu illerde istihdam oranı yüksektir/artış yönünde değişmiştir” gibi kesin ifadeler kullanmamıza imkân vermemektedir.

Yoğun Suriyeli nüfusun bulunduğu bölgelerde artan toplam talep ile düşen işgücü maliyetlerinden dolayı kayıtlı sektörde istihdam artışına yol açtığı da literatürde değinilen olumlu etkiler arasında yer almaktadır (Binatlı ve Esen, 2016, s. 10). Orhan ve Gündoğar tarafından 2015 yılında “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” çalışmasına göre

23 Ek Tablo 1’de TÜİK İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri yer almaktadır.

24 TÜİK “İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri” verileri kurumun internet sayfasında en son 2013 tarihlidir. İşsizliğin en fazla artış gösterdiği illerin başında %13,5 ile İzmir ve Ardahan bulunmaktadır. Ancak konunun kapsamı Suriyeliler nedeni ile yaşanan kitlesel göç akını karşısında Türkiye emek piyasalarındaki değişikliklerin incelenmesi olduğundan veriler Tablo 1’de nüfusuna oranla en çok Suriyelinin bulunduğu illerdeki işsizlik ve istihdam oranları ile yüzde değişimler gösterilmektedir.

Kilis, Gaziantep ve Adıyaman'da göç sonrasında işsizlik oranlarında düşüş ve istihdam kapasitesinde artış görülmesi emek piyasaları bakımından fırsata dönüştürülebilecek bir durum olarak, model anlamında incelemeye değer olarak nitelenmektedir.

Emek göçü ve kitlesele göçün emek piyasaları üzerindeki etkileri incelenirken genellikle "ücretli çalışma" biçimi temel alınmıştır. Ancak kendi işini kuran "girişimci" kişiler de bulunmaktadır. Suriye'den gelen sığınmacıların yarattığı yeni bir ekonomiden söz edilmektedir. Suriyeli iş adamlarının kriz nedeni ile Türkiye'ye sermaye taşıdığı ve bunun da ciddi bir dış sermaye girişi sağladığına dair yaygın iddialar gözlenmektedir. Ekonomi Bakanlığı Uluslararası Doğrudan Yatırım İstatistiklerine göre 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla Türkiye'de 3679 Suriyeli firma bulunmaktadır. Suriyelilerin emek piyasaları üzerindeki olumlu etkileri daha çok girişimci olarak faaliyette bulunmaları durumunda dile getirilmektedir (Erdoğan, 2015, s. 16). Girişimci olarak kendilerini geçindirecek kazanç elde ederken aynı zamanda yanlarında çalıştırdıkları kişilerle istihdam yaratmaya da katkıda bulunmaktadırlar.

Suriye'den Türkiye'ye Yönelen Kitlesele Göçün Emek Piyasaları Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Göç emek arzını arttırdığından emek piyasalarında çalışanlar bakımından işlerini kaybetme riski ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan "istismar" durumu da ortaya çıkabilmektedir. Zira kimi işverenler için Suriyeliler "ucuz işgücü" olarak görülmektedir. Başta inşaat olmak üzere Türk çalışanların aldıkları işleri Suriyelilere yaptırarak yeni bir "taşeronluk" yapısı oluşturma durumları söz konusu olmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015, s. 66). Suriyeliler Türkiye'deki emek piyasalarında ücret ve çalışma koşullarının en azına razı olan ve emek piyasası katmanlarından en altta yer alan kesimi oluşturmaktadırlar. Kitlesele bir göç sonucu gelen mülteciler emek piyasalarında genellikle iş kazalarına uğrama riski yüksek olan, çoğunlukla bedensel çalışmayı gerektiren işlerde, uzun çalışma saatleriyle kayıt dışı çalışan kişilerdir. Göçmen işçilerin istihdam edildikleri işler kısaca "3D" şeklinde tanımlanmaktadır. "3D" Dirty (pis), Dangerous (tehlikeli) ve Demeaning (nitelik gerektirmeyen) işler anlamına gelmektedir (Civan ve Gökalp, 2011, s. 246). Göçmenler genellikle yoğun emek gerektiren ev işleri, inşaat, giyim, restoran, ev işleri, kapıcılık ve temizlik işleri, hastabakıcılık gibi alanlarda belirli meslek ve sektörlerde göçmen işçi yoğunlaşmasının olması ekonomik göçmen ya da kitlesele göç ile gelen kişiler olmalarından önemli ölçüde etkilenmemektedir. Kısaca göçmen emek gücü, emek piyasalarının en alt düzeylerinde toplanmaktadır (Connell ve Burgess, 2009, s. 416; Tanyılmaz ve Kurtulmuş-Kıroğlu, 2008, s. 60).

Kitlesele göçlerin emek piyasaları üzerinde ilk olumsuz etkisi kayıt dışılığın artmasıdır. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ile Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO) tarafından yayınlanan 2015 tarihli rapora göre yaklaşık 300 bin Suriyeli farklı sektörde "kayıt dışı ekonomi" çerçe-

vesinde, diğer bir ifadeyle asgari ücretin de altındaki ücretlerle ve sigortasız olarak çalışmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015, s. 45).

İşsizlik artışı bölgeye ve yerli işçilerle olan “tamamlayıcılık” ve “ikame” ilişkisine göre değişmektedir. Kayıt dışılık ya da işsizlikte yaşanan artışın yanı sıra diğer bir önemli olumsuz durum da çocuk işçiliğindeki artıştır. Ayrıca düşük ücretler, uzun çalışma süreleri, karşılaşılan ayrımcılık, ödenmeyen ücretler, iş sağlığı ve güvenliği sorunları çalışma koşulları da emek piyasalarında ortaya çıkan olumsuz etkiler arasındadır. Yapılan alan araştırmalarında Suriyelilerin ucuz ve kayıtdışı emek arzı yoluyla kayıtdışı çalışan yerli işçileri işlerinden ettiği, kayıtlı sektörde önemli düzeyde etki yaratmadığı, konut fiyatlarını arttırdığı, ortaya konulmuştur (Balkan ve Tümen, 2016, s. 4; Akgündüz, van den Berg ve Hassink, 2015, s. 3; Öztürkler ve Göksel, 2015, s.13).

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin vasıf düzeylerinin düşük olduğu, vasıflı işgücünün genellikle Avrupa, ABD gibi gelişmiş ülkelere iltica ettikleri ya da kendilerinin bu ülkeleri tercih ettikleri yaygın olarak dile getirilen bir durumdur. Almanya’da üniversite mezunu Suriyelilerin oranı %70, okuryazar olmayanların oranı ise %5 civarında iken, Türkiye’dekilerin %2’si üniversite mezunudur. Okur-yazar olmayan Suriyeli oranı ise %50’dir (www.igamder.org/.../universite-mezunu-suriyeliler-almanyada-...). Eğitim durumundaki bu olumsuzluk mesleklere de yansımaktadır. İstanbul’da 3689 Suriyeli ile yapılan anket çalışması ile sığınmacıların meslek durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sığınmacıların %49,9’u mesleksiz olduğunu ifade etmiştir. Mesleği olanlar ise zanaatkarlık, el işçiliği, tarım ve hayvancılık alanlarında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir (Duruel, 2017, s. 209). Öztürkler ve Göksel (2015) tarafından yapılan “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme” raporu verilerine göre çalışma kapsamında yer alan Suriyelilerden Gaziantep ve Kilis’te yaşayanların yarısından fazlası okul sisteminin en düşük seviyesinde bir eğitime sahip oldukları, diğer yandan Hatay ve Şanlıurfa’da mültecilerin önemli bir bölümünün lise ve üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Suriyeliler homojen bir grup değildir. Gelenler arasında az sayıda da olsa belirli vasıflara sahip, kent kökenli ve yüksek eğitimli kişiler de bulunmaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’de kalış süresinin uzaması, kamplara kabul edilmek için uzun süre beklemeleri, ellerindeki nakit birikimlerini tüketerek ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmelerinden dolayı umutsuzluğa kapılmaları, derneklerden ve devletten yeterli yardım alamamaları nedeniyle çalışmak zorunda kalmaları emek piyasalarında rekabeti arttırmaktadır. Dünya Bankası tarafından Ağustos 2015’te yayınlanan “Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasalarına Etkileri” adlı rapora göre Suriyeliler özellikle kayıtdışı, düşük vasıflı ve kadın çalışanları işlerinden etmiştir (Üstün, 2016, s. 7).

Öztürkler ve Göksel’in (2015) çalışmasına göre sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100’ü arasında değişen orandaki bölümü “Suriyeliler nedeniyle işini kaybettiğine” inanmaktadır (Öztürkler ve Göksel, 2015, s. 19).

AFAD tarafından yayınlanan “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar 2013” raporuna göre barınma merkezleri dışında yaşayan Suriye uyruklu yabancıların dörtte üçü iş aramaktadır. Ancak kaç kişinin çalıştığı konusunda kesin bir bilgiye ulaşılma imkânı bulunmamaktadır. Çeşitli rapor ve çalışmalarda bu konu incelenmektedir Kaygısız tarafından yapılan çalışmaya göre 600.000 Suriyeli kayıt dışı çalışmaktadır (Kaygısız, 2017, s. 4).

Suriyelilerin emek piyasalarına uyumu ve sosyal entegrasyonu konusunda riskler bulunmaktadır. Benzer eğitim düzeyine sahip yerli nüfus ile sığınmacıların emek piyasalarında rekabet eder konuma gelmeleri olasılığı bu uyumu zorlaştıracak önemli nedenlerden biridir.

Türkiye’ye Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan gibi ülkelerden gelen göçmenler çoğunlukla çocuk ya da yaşlı bakımında, ev işlerinde, inşaat sektöründe ucuz emek ihtiyacının karşılanması amacıyla istihdam edilmekte iken; Suriyeliler büyük ölçüde mevsimlik tarım işleri, hayvancılık, inşaat, tekstil ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmaktadır (Kaygısız, 2017, s. 3).

Ancak büyük ölçüde kaçak olarak çalıştıklarından hakkaniyetli ücret isteme, ücretle bağlantılı fazla çalışma ücreti talebinde bulunma ve benzeri durumlarda yasal yollara başvurma imkânlarından yoksun bulunmaktadırlar (Kaygısız, 2017, s. 3).

1980’li yıllar tüm dünyada malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı ile gerçekleşen küresel bir dönümün yaşandığı yıllardır. Bu dönüşüm sürecinde çalışanlara yeterli güvence sağlamayan istihdam biçimleri yaygınlaşmıştır. Bu dönüşüm sürecinde düzenli ya da düzensiz göç hareketlerinde bir artış olmuştur. Bu çerçevede Türkiye’ye yönelik göçlerde de artış yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde aynı zamanda göçlerin niteliği de değişmiştir. Sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi olarak adlandırılan insan hareketliliği yaşanmaya başlamıştır (Gençler, 2008, s. 33).

Küreselleşmenin de etkisiyle hızlanan bu nüfus hareketleri, emek piyasalarında “emek arzı” yönünde bir artış yaratmaktadır. Mevcut koşullarda emek arzı fazlası diğer bir ifadeyle “işsizlik” yaşayan bir ekonomide emek arzının artması işsizliği arttırdığı gibi ücret oranlarını da düşürmektedir. Ücret oranlarındaki azalmanın yanı sıra kayıt dışı çalışma, sosyal güvenceden yoksun çalışma biçimlerinde artış, iş sağlığı ve güvenliği koşullarında gerilemeler gibi çalışanları olumsuz olarak etkileyen pek çok sorun ortaya çıkmaktadır (Tanyılmaz ve Kurtulmuş-Kıroğlu, 2008, s. 55; Went, 2001, s. 49).

Çalışanlar açısından ortaya çıkan bu olumsuz duruma rağmen işverenlerin emek maliyetlerini düşürme arayışları göçmen/kaçak göçmen sayılarında artış yaşanmasına neden olmaktadır. Kayıtdışı ve ucuz işgücü rezervi olarak görülen göçmenler “göçmen yedek işgücü ordusu” oluşturmaktadır (Akkuzu, 2015, s. 21). Ancak karşıt bakış açısında da gelen göçmenlerin özel sektörü genişleterek yeni işler yarattığı, emek piyasalarına dinamizm getirdiği yönündedir (AB, 2011, s. 4).

Sonuç

Tipik bir zorunlu göç durumu olan kitlesel göçler ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Emek göçü ile kitlesel göç sonuçları bakımından benzer özellikler taşımakla birlikte kitlesel göç göçmen alan ülkeyi “hazırlıksız yakalayan” bir durum yaratabilmektedir. Bu yönüyle de ekonomik amaçlı göç eden kişilerin oluşturduğu emek göçünün yarattığı sonuçlardan daha karmaşık ve acil karar verilmesi gereken durumlar ortaya çıkmaktadır.

Bir ülkede önemli piyasalardan biri olan emek piyasaları yaşamını sürdürmek için çalışmaktan başka seçeneği olmayan kişiler için daha da önemlidir. Emek piyasalarındaki konum kişilerin toplum içindeki konumunu da belirlemektedir. Emek piyasalarında “istihdamdakiler” olarak bulunmak önemli iken istihdamın türü ve niteliği de son derece önemlidir. Emek piyasalarında yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler ekonominin genelinde de olumlu ya da olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Kitlesel göçlerin zorunlu bir nedenle, genellikle ani ve plansız bir biçimde gerçekleştiği düşünüldüğünde “canını ancak kurtararak” kendisine yaşayabileceği bir yer bulan insanların kendilerine barınma, eğitim, sağlık ve emek piyasalarına erişim konularında yeterli destekler sağlanamadığında yeni geldikleri toplumda korumasız ve güvencesiz bir duruda kalmaları söz konusu olabilmektedir. Günümüzde yaşanan Suriye kaynaklı kitlesel göç durumunda da savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan 3.485.644 kişinin sadece 235.006’sına “geçici koruma merkezleri” (kamplarda) barınma imkânı sağlanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle gelen “geçici koruma altındaki Suriyelilerin” sadece %6,7’si kamplarda barınmakta iken kalan %93,3’lük kesim Türkiye’nin diğer şehirlerine dağılmış durumdadır. Bu büyük nüfus hareketi içinde yer alan kişilerde eğitim düzeyi, yaşı, bilgi ve becerileri bakımından farklı özelliklere sahiptir. Dolayısıyla bu homojen olmayan karışık nüfus kitlesi içinde Türkiye emek piyasalarına olumlu koşullarda girebilenler olduğu kadar olumsuz koşullarda çalışmak zorunda olanlar da bulunmaktadır. TÜİK tarafından 15 Ocak 2018 tarihinde açıklanan verilere göre 3.647.000 kişi işsizdir. Türkiye’de neredeyse “kayıtlı işsiz sayısı” kadar “geçici koruma altında bulunan Suriyeli” bulunmaktadır. Bu veriler genel anlamda toplumsal yapısı ve konumuz bağlamında da emek piyasalarını köklü bir biçimde dönüştürme potansiyeli taşımaktadır.

Kaynakça/References

- AB. (2011, Nisan). *Geçici ve döngüsel göç: fırsatlar ve zorluklar*, TC. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara. https://www.ab.gov.tr/files/haberler/2011/gecici_ve_dongusel_goc.pdf, adresinden 07.02.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Abadan, U. N. (2006). *Bitmeyen göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acar, E. Ö. (2016). Türkiye’de yapısal dönüşüm ve işgücü piyasaları üzerine bir inceleme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 53–72.

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014a). *Suriye'den Türkiye'ye nüfus hareketleri kardeş topraklarındaki misafirlik*. Ankara: Yazar. <http://www.afad.gov.tr> adresinden 07.05.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014b). *Afet Terimleri Sözlüğü*. <https://aats.afad.gov.tr/sozluk4.php> adresinden 04.05.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Akgunduz, Y. E., van den Berg, M., & Hassink, W. (2015). The impact of refugee crises on host labor markets: The case of the Syrian refugee crisis in Turkey. *IZA Discussion*, 8841, 1–24. Retrieved from <http://ftp.iza.org/dp8841.pdf>
- Akkuzu, İ. (2015). Göç ve kapitalizm. *DİSK-AR Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni*, 4, 20–29.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(3), 16–29.
- Balkan, B., & Tümen, S. (2016). Immigration and prices: Quasi-experimental evidence from Syrian refugees in Turkey. *Journal of Population Economics*, 29(3), 657–686.
- Binath, A. O., & Esen, O. (2017). The impact of Syrian refugees on the turkish economy: Regional labour market effects. *Social Sciences*, 6(4), 1–12. <http://www.mdpi.com/2076-0760/6/4/129> adresinden 06.07.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Brettell, C. B., & Hollifield, J. (2000). Migration theory: Talking across disciplines. In H. J. Brettell (Ed.), *Migration theory: Talking across disciplines* (pp. 1–29). New York: Routledge.
- Canbey Özgüler, V. (2013). *Avrupa birliği ülkeleri ve Türkiye işgücü piyasalarının karşılaştırmalı analizi*. İstanbul: Cinius Sosyal Yayınları.
- Canbey Özgüler, V. (2014). *Gelir servet yoksulluk*. İstanbul: Cinius Sosyal Yayınları.
- Canbey Özgüler, V., Erdoğan, M. ve Demirkaya, S. (2018). Göç kavramına ilişkin temel bilgiler. V. Canbey Özgüler (Ed.), *Göç ve göçmen sorunları* içinde (s. 3–22). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Civan, O. E. ve Gökalp, A. (2011). Göçmen işçi kavramı ve göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1, 233–264.
- Connell, J., & Burgess, J. (2009). Migrant workers, migrant work, public policy and human resources management. *International Journal of Manpower*, 30(5), 412–421.
- Çalışkan, E. A. (2013). *Mülteciler ve sığınmacılar hakkında idarenin görevleri yetkileri ve yasal denetim* (Doktora tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi SBE, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Çopur, A. ve Demirel, M. (2017). Suriyeli mültecilerin yükseköğrenim sorunu: Göç süreci ve sonrası. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.). *Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı* içinde (s. 13–27). Ankara: Pegem Akademi. <http://www.pegemindeks.net/> adresinden 08.07.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri fırsatlar ve tehditler. *International Journal of Economic Studies*, 3(2), 207–222.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/46184> adresinden 07.08.2017 tarihinde edinilmiştir.

- Ergül, E. (2012). Uluslararası hukuk ve Türk mevzuatında yabancı kavramı ve türleri. *Türk İdare Dergisi*, 475, 213–228.
- Gençler, A. (2008, June). *Emeğin enformel küreselleşmesi*. Sosyal Araştırmalar Vakfı 17, Sınıf Çalışmaları Dizisi 3, İstanbul. <http://www.sav.org.tr> adresinden 11.04.2018 tarihinde edinilmiştir.
- GRID. (2016). *Internal displacement is a growing global crisis*. Internal Displaced Monitoring Center (IDMC), Norwegian Refugee Council <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Media/201507-globalEstimates-2015/20150713-global-estimates-2015-en-v1.pdf> adresinden 04.10.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Gündoğan, N. (2013). Çalışma ekonomisinin temel kavramları. M. K. Biçerli ve N. Gündoğan (Ed.). *Çalışma ekonomisi* içinde (s. 2–19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
<http://www.goc.gov.tr/files/files/SURİYE-EXCEL.xlsx>
http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, (05.07.2017).
http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitleselel-akinlar_409_558_559, (05.07.2017).
<http://www.igamder.org/.../universite-mezunu-suriyeliler-almanyada->, (04.06.2017).
<http://www.unhcr.org/>, (28.11.2017).
https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?year_high_desc=true, (28.11.2017).
https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/05_02_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, (08.02.2018).
- Kaygısız, İ. (2017, Ağustos). *Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri*. Friedrich Ebert Stiftung, İstanbul. <http://www.fes-turkei.org/media/pdf/Dunyadan> adresinden 20.11.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Korkmaz, E. E. (2018). Türkiye’de tekstil sanayisinin sosyal taraflarının mülteci istihdamına bakışı. *Çalışma ve Toplum*, 56, 93–119.
- Massey, D. S., & Zenteno, R. M. (1999). The dynamics of mass migration. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 96, 5328–5335. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.96.9.5328>
- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B. ve Öztürk, M. (2017). Türkiye’nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat Dergisi Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika*, 2(4), 217–238.
- Orhan, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 195, 2–44. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf adresinden 05.05.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 195, http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201519_rapor196tur.pdf adresinden 09.06.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Öztürkler, H. ve Göksel, T. (2015). Suriyelilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: Sentetik bir modelleme. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 196, 2–44. http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201519_rapor196tur.pdf adresinden 09.06.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Tanyılmaz, K. ve Kurtulmuş Kiroğlu, M. M. (2008). *Türkiye’de göçmen işçiler ve işgücü piyasası*, Sosyal Araştırmalar Vakfı 17, Sınıf Çalışmaları Dizisi 3, İstanbul. <http://www.sav.org.tr> adresinden 11.04.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Taylor, E. J., Filipski, M. J., Alloush, M., Gupta, A., Valdes, R. I. R., & Gonzalez-Estrada, E. (2016). Economic impact of refugees. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(27), 7449–7453, <http://www.pnas.org/content/113/27/7449> adresinden 17.03.2018 tarihinde edinilmiştir.

- Tekeli, İ. (2016). *Göç ve ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TÜİK. (2013). <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> adresinden 07.02.2018 tarihinde edinilmiştir.
- T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2015). *Türkiye Göç Raporu*. <http://www.goc.gov.tr> adresinden 04.06.2017 tarihinde edinilmiştir.
- UNHCR. (2017). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler sıkça sorulan sorular*. 1-42, http://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf, adresinden 04.06.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Üstün, N. (2016). *Suriyelilerin Türk işgücü piyasasına entegrasyonu sorunlar öneriler*. Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu, Konya. <http://www.kto.org.tr/d/file/suriyelilerin-turk-istgucu-piyasasina-entegrasyonu,-sorunlar-oneriler---nazli-ustun.pdf> adresinden 24.10.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Went, R. (2001). *Küreselleşme* (E. Dinç, Çev.). İstanbul: Yazın Yayıncılık.
- Yıldız, T. ve Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde kayıt dışı istihdama etkileri ve bunun yansıması olarak Türkiye'ye maliyetleri üzerine bir inceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 30–46.

Ekler

Tablo 1
İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri, 2013

İl Kodu	İl Adı	İşgücüne katılma oranı		İşsizlik oranı		İstihdam oranı	
		Oran (%)	Değişim Katsayısı (%)	Oran (%)	Değişim Katsayısı (%)	Oran (%)	Değişim Katsayısı (%)
1	Adana	49,9	0,5	13,2	1,7	43,3	0,7
2	Adıyaman	43,1	4,4	9,1	11,9	39,2	5,0
3	Afyonkarahisar	54,1	1,2	5,6	4,3	51,1	1,3
4	Ağrı	57,1	1,8	6,8	6,3	53,2	2,0
5	Amasya	50,7	0,5	6,6	2,0	47,4	0,6
6	Ankara	49,5	1,3	10,2	6,6	44,5	1,6
7	Antalya	57,5	0,6	7,9	2,3	52,9	0,7
8	Artvin	50,7	1,5	7,1	5,2	47,1	1,7
9	Aydın	55,2	0,9	6,9	3,0	51,4	1,0
10	Balıkesir	47,2	0,4	6,0	1,5	44,4	0,5
11	Bilecik	51,6	1,0	6,5	3,7	48,2	1,1
12	Bingöl	54,6	2,2	7,0	8,9	50,8	2,5
13	Bitlis	46,5	0,8	10,6	2,8	41,5	0,9
14	Bolu	55,3	0,4	9,6	1,3	50,0	0,4
15	Burdur	58,9	1,1	6,9	4,9	54,9	1,3
16	Bursa	51,4	0,7	6,6	2,7	48,0	0,8
17	Çanakkale	47,9	0,6	6,1	2,3	45,0	0,7
18	Çankırı	45,5	2,1	6,8	5,5	42,4	2,3
19	Çorum	52,0	0,7	5,9	2,6	48,9	0,7
20	Denizli	57,7	1,1	6,5	4,2	54,0	1,3
21	Diyarbakır	37,2	1,5	18,7	4,1	30,2	2,1
22	Edirne	54,3	1,1	7,8	3,2	50,1	1,2
23	Elazığ	53,1	0,6	7,8	1,8	48,9	0,7
24	Erzincan	51,1	1,3	6,7	5,0	47,7	1,4
25	Erzurum	50,0	0,8	6,6	3,0	46,7	0,9
26	Eskişehir	46,9	1,5	8,5	4,0	42,9	1,7
27	Gaziantep	46,8	1,6	6,9	6,5	43,6	1,8
28	Giresun	51,3	0,4	6,5	1,4	47,9	0,4
29	Gümüşhane	49,9	1,5	7,2	4,0	46,3	1,6
30	Hakkâri	45,2	1,6	11,7	4,5	39,9	1,9
31	Hatay	45,9	0,5	12,2	1,6	40,3	0,7
32	Isparta	54,2	1,9	8,7	5,5	49,5	2,2
33	Mersin	50,7	0,5	12,4	1,8	44,4	0,7
34	İstanbul	52,2	0,0	11,2	0,3	46,4	0,0
35	İzmir	55,9	0,1	15,4	13,5	47,3	2,5
36	Kars	59,5	1,2	6,6	4,8	55,5	1,4
37	Kastamonu	47,2	0,8	6,2	2,7	44,2	0,9
38	Kayseri	51,0	0,9	9,9	3,0	46,0	1,0
39	Kırklareli	53,8	0,8	8,0	2,4	49,5	0,9
40	Kırşehir	46,6	0,9	7,3	2,6	43,1	1,0
41	Kocaeli	54,8	0,8	10,1	2,3	49,2	0,9
42	Konya	48,4	0,4	4,7	1,7	46,2	0,4
43	Kütahya	52,5	0,8	6,0	2,2	49,3	0,8
44	Malatya	54,1	0,9	7,8	3,4	49,9	1,0

45	Manisa	55,5	0,5	5,1	2,0	52,7	0,6
46	Kahramanmaraş	47,0	1,0	11,6	3,6	41,5	1,2
47	Mardin	37,4	0,7	20,6	2,7	29,7	1,1
48	Muğla	55,5	1,0	7,3	3,4	51,5	1,2
49	Muş	46,0	0,8	10,4	3,1	41,2	1,0
50	Nevşehir	50,5	1,1	6,0	4,3	47,5	1,2
51	Niğde	49,3	0,5	6,1	2,2	46,3	0,6
52	Ordu	52,2	1,3	6,1	5,3	49,0	1,4
53	Rize	51,5	1,2	6,7	4,5	48,1	1,4
54	Sakarya	54,8	0,9	9,4	3,1	49,7	1,1
55	Samsun	50,5	0,4	6,6	1,3	47,2	0,4
56	Siirt	37,5	1,6	20,5	5,4	29,8	2,4
57	Sinop	46,4	0,9	6,2	2,9	43,5	1,0
58	Sivas	49,7	0,8	10,0	2,7	44,7	0,9
59	Tekirdağ	56,7	0,9	7,2	2,6	52,6	1,0
60	Tokat	49,9	0,7	6,6	2,6	46,7	0,8
61	Trabzon	50,3	1,1	7,4	3,5	46,6	1,2
62	Tunceli	54,0	1,8	8,1	6,4	49,7	2,0
63	Şanlıurfa	38,7	1,1	16,3	3,5	32,4	1,4
64	Uşak	54,4	1,0	5,4	3,6	51,4	1,1
65	Van	46,2	0,7	10,3	2,4	41,4	0,8
66	Yozgat	51,5	1,1	8,6	4,4	47,1	1,3
67	Zonguldak	55,3	0,5	7,6	1,8	51,2	0,6
68	Aksaray	50,1	0,9	5,8	4,0	47,2	1,0
69	Bayburt	51,3	0,9	6,2	3,6	48,1	1,0
70	Karaman	50,3	1,4	4,2	5,9	48,1	1,5
71	Kırkkale	44,7	1,7	8,0	4,5	41,1	1,9
72	Batman	36,2	1,9	23,4	6,0	27,8	3,1
73	Şırnak	37,6	0,8	20,1	3,0	30,0	1,2
74	Bartın	58,5	1,3	6,2	5,9	54,9	1,4
75	Ardahan	62,8	2,8	5,8	13,5	59,1	3,1
76	İğdır	58,6	1,4	6,9	4,8	54,5	1,6
77	Yalova	52,7	1,4	11,0	4,0	46,9	1,6
78	Karabük	55,1	0,9	8,0	3,2	50,7	1,1
79	Kilis	44,5	1,0	7,7	3,0	41,1	1,1
80	Osmaniye	43,9	1,0	14,0	3,1	37,8	1,3
81	Düzce	56,6	0,8	8,7	3,5	51,7	1,0

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Tablo 2

Yazar Tarafından Son 1 Yılda “Suriyeliler, Kitlesel Göç ve Uyum Sorunları” Kapsamındaki Çalışma ve Raporları İçeren Önerilen Okuma Listesi²⁵

- AFAD (2014). Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri Kardeş Topraklarındaki Misafirlük, <http://www.afad.gov.tr>, (07.05.2017).
- AFAD, (2014-2023). İklim Değişikliği ve Buna Bağlı Afetlere Yönelik Yol Haritası Belgesi
- Akpınar, T. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar, *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(3), 22-29.
- Arabacı, Z., Haşgılı, E. ve Serpen, A.S. (2016). Türkiye’de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36),129-144.
- Atasoy, A. ve Demir, H. (2015) Suriyeli Sığınmacıların Kırıkhan’a (Hatay) Etkileri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 457-470.
- Aydın, D., Şahin, N. ve Akay, B. (2017). Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkisi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi* 7(1): 8-14.
- Bakewell, O. (2015), Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler, *The Journal of Ethnic Migration Studies*, 1(2), 188-218.
- Baklacioğlu, N. Ö. (2006). Dual Citizenship, Extraterritorial Elections and National Policies: Turkish Dual Citizens in the Bulgarian Political Sphere. Osamu I. (ed.). *Beyond Sovereignty: From Status Law to Transnational Citizenship?* (s. 319-359). Hokkaido University Slavic Research Center, Sapporo.
- Baklacioğlu, N. Ö. (2010). Dış Politika ve Göç: Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990). Derin Yayınları: İstanbul.
- Balamir, M. (2007). Afet Politikası, Risk ve Planlama, TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara
- Bilge-Zafer, A. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı, *ÜÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(30), 75-92.
- Bouchane, K. (2017). 21. Yüzyılda Eğitimli Olmak Ne Demek?, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/21-yuzyilda-egitimli-olmak-ne-demek/>, (04.11.2017).
- Borjas, G. J. (1990). Economic Theory and International Migration, *International Migration Review*, 23, 457-485
- Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlük*, Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık, Ankara.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Çıkış: Mültecilik, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları*: Ankara.
- Büyükkız, K. K. ve Çangal, Ö.(2016). Suriyeli Misafir Öğrencilere Türkçe Öğretimi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430.
- Çağlar, A. ve Onay, A. (2015).Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz, 33-64 Ed. Betül Dilruba Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin, *Göç ve Uyum*, 2. Baskı, Transnational Press: London.
- Çağlayan, S. (2006), Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Sayı 17.
- Çeçen, B. (2016). Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Düzensiz Göçmenlerin Yasallaşma Süreçlerinde Değişen Yasal Düzenlemelerin Rolü, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, Bahar 2016 /2, Sayı:29, s.265-282.
- Çopur, A. ve Demirel, M. (2017). Suriyeli Mültecilerin Yükseköğrenim Sorunu: Göç Süreci ve Sonrası, 13-27, (Ed. Özcan Demirel ve Serhan Dinçer) Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı, Pegem Akademi: Ankara, <http://www.pegemindeks.net/>, (04.11.2017).
- Dedeoğlu, S. (2011). *Türkiye’de Göçmenlerin Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayiinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66 (1), 27-48.
- Demir, O. Ö. ve Erdal, H. (2010). Yasadışı Göç ile İlgili Kavramların Doğru Anlaşılabilmesi Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme, *Polis Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 29-54.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye, TSA, 18(1), 175-204.
- Ekeri K., (2008), *Türkiye’de Yasa Dışı Göç Sorunu*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*, SETA Analiz, Sayı 153.
- Engin, R. (?). İnsan Kaynaklı Afetler ve Çeşitleri, Atatürk Üniversitesi AÖF, Ünite 1 <http://www.egitim.club/wp-content/uploads/2016/10/%C4%B0nsan-Kaynakl%C4%B1-Afetler-ve-Y%C3%B6netimi-%C3%9Cnite1.pdf>, (24.10.2017).

25 Hakem görüşleri doğrultusunda bu liste eklenmiş olup, elbette burada yazılanlardan da daha geniş bir literatür söz konusudur.

- Erkut, E. (2017). Problemleri Birlikte Çözmek, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/problemleri-birlikte-coz-mek>, (04.11.2017).
- Ertaş, H. ve Çiftçi-Kıraç, F. (2017). Türkiye'de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 13, 99-110.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Ekşi, B. (2015). Avrupa'da Göç ve Mülteci Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı 24, 131-137.
- Erdoğan, M. ve Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*, TİSK Yayınları: Ankara.
- Everett, S. L. (1966). A Theory of Migration, *Demography*, 3(1), 47-57.
- Faist, T., (2000). The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces, *Oxford University Press*, 30-31.
- Freeman, T. W., Oughton, M., Pinchemel P., (2016), *Geographers: Biobibliographical Studies*, Vol 1, Bloomsbury Publishing.
- FORUM 7 (2016). Cana Pazarından Hayat Savaşı'na: Zorunlu Göç ve Sığınmacılar, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Forumlar Dizisi, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No.54, 151-195.
- Gelekcı, C. (2014). Avrupa'da Yaşayan Türklerin Türkiye İle Bağları ve Evlilik Göçü, *Bilig. Güz 71*, 179-204.
- Gün, Z. ve arkadaşları (2011). Mülteci ve Göçmenlerle Yapılacak Alan Çalışmaları İçin Perspektifler: Bir Ön Çalışma, İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika, 271-286, BMMYK, Ankara, https://www.researchgate.net/.../290851625_Iltica_Uluslararası_Goc_ve_Vatansizlik_Ku..., (03.04.2017).
- Güngör, D. (2014). İkinci Kuşak Avrupalı Türklerde Psikolojik Entegrasyon ve Uyum: Çift Boyutlu Kültürleşme Temelinde Karşılaştırmalı Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 16-31.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 7(2), 37-60.
- Günlü, R. (2003). Göç, Kimlik ve Öğrenme: Bilincin Toplumsal Örgütlenmesi, Mülkiye, XXXII, Sayı 240, 269-284.
- Hacısalıhoğlu, M. (2012). 1984-1985 İsim Değiştirme Meselesi ve Uygulamaları. N. Ersoy-Hacısalıhoğlu, M. Hacısalıhoğlu (Ed.). *89 Göçü-Bulgaristan'da 1984-89 Azınlık Politikaları ve Türkiye'ye Zorunlu Göç*. (s.171-198). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi-Balkar ve Balmed.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, *MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014*, https://mirekoc.ku.edu.tr/wp.../Türkiyenin-Uluslararası-Göç-Politikaları-1923-2023_-pd..., (06.01.2017).
- Jansen, C.J. (1970) *Migration: A Sociological Problem*, Readings in the Sociology of Migration, Pergamon Press Ltd.: Britain.
- Kale B. (2015). *Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri, Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*; (Der. Erdoğan, M.M. ve Kayan, A.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:467, 153-162.
- Karpat, K. (2015). *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kente Uyum Sorunu, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Kaya, İ., Eren, E.Y. (2014). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. Ankara: SETA Yayınları.
- Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices. *Middle Eastern Studies*, 36(3), 1-22.
- Kirişçi, K., Karaca, S. (2015). Hoşgör ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleleşen Mülteci Akınları. Erdoğan, M.M., Kaya, A. (ed.). *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göç*. (s.295-314). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kolukırık, S. (2014). Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler, *Zeitschrift für die Welt der Türken ZfWT*, 6(2), 37-53.
- Massey, D.S. (1998), Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J.E., *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press.
- McCarthy, J. (1998). Ölüm ve Sürgün, Osmanlı İmparatorluğu'nda Zorunlu Göçler, İnkılap Kitabevi
- Özden, A.T. (2011). *Türkiye'yi Bekleyen Büyük Tehlike: Bölgesel Çatışmalar ve Kitleleşen Göç*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayını, Ankara Bülten, Temmuz-Ağustos sayısı, No: 91, s: 49-53

- Özer, Y. Y.; Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *ASOS Journal Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (37), 76-110.
- Paksoy, H. M. ve arkadaşları (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği, *Birey ve Toplum*, 5(9), 143-173.
- Petersen, W. (1958), A General Typology of Migration, *American Sociological Review*, Vol: 23.
- Perşembe, E. (2005). Kimlik ve Uyum Arasında Almanya'da Türk Göçmenler, *EKEV Akademi Dergisi*, 9(23), 271-284.
- Piore, M.J., (1979), *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Portes, A. (1999) Immigration Theory for a New Century: Some Problems and Opportunities, Charles Hirschman et al. (der.) *The Handbook of International Migration* içinde, The Russell Sage Foundation.
- Prothero, R.M., (1990), Labor Recruiting Organizations in The Developing World: An Introduction, *International Migration Review*, 24, 221-228.
- Pusch, B. (2013). Karşı İstikametten Göç: Türkiye'deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, Sayı 2013/2, 123-149.
- Ravenstein, E.G. (1885), The Laws of Migration, *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 42-43.
- Saçan, S. ve arkadaşları (2017). Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Smith, W. O. L. (1967). Çağdaş Eğitim, (Çev. Nurettin Özyürek), Varlık Yayınları: İstanbul.
- Stark, O. ve Bloom, D. E. (1985). The New Economics of Labor Migration, *The American Economic Review*, 75(2), Papers and Proceedings of the Ninety-Seventh Annual Meeting of the American Economic Association.
- Stouffer, S.A. (1940), Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance, *American Sociological Review*, 5(6), 845-867.
- Südaş, İ. ve Mutluer M. (2010). Daha İyi Bir Hayata Doğru: Yaşam Biçimi Göçü, *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(1), 31-47.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve Uyum Süreci Psikolojik Bir Değerlendirme, 9-21, Ed. Betül Dilruba Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin, *Göç ve Uyum*, 2. Baskı, Transnational Press: London.
- Tarhan, N. (2017). *Uluslararası Göç ve Çocuklar*, (Eds. Abulfaz Süleymanov, Pelin Sönmez, Fatma Demirbaş Ünver, Selami Mete Akbaba), ss.7-8, Transnational Press London: UK.
- Tekin, U. (2007). Avrupa'ya Göç ve Türkiye, İÜ. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No.37, 43-56.
- Todaro, M.P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", *The American Economic Review*, 59:138-148.
- Türker, D. ve Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-psikolojik Entegrasyon Analizi, 23-31, Ed. Betül Dilruba Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin, *Göç ve Uyum*, 2. Baskı, Transnational Press: London.
- UN. (2000). Protocol Against The Smuggling of Migrants By Land, Sea And Air, Supplementing The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime. https://www.unodc.org/documents/south-eastasiaandpacific/2011/04/som-indonesia/convention_smug_eng.pdf, (01.02.2017).
- UNHCR. (2016). Figures at a Glance. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, (03.04.2017).
- UNHCR. (2016). Geçici Koruma Ne Demektir? <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=43&page=29>, (03.04.2017).
- UNICEF (2017). Türkiye'de "Kayıp Bir Kuşak" Oluşmasını Önlemek, UNICEF For Every Child, 1-5, <http://nolostgeneration.org>, (03.04.2017).
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler, AÜDTCF, Antropoloji Dergisi, Sayı:32, s:43-51. <http://www.forcedmigration.org/about/whatisfm>, (03.04.2017).
- Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi, (1. Baskı), Ankara, Anı Yayıncılık.
- Yavuz, Ö.ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi, Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği, *Göç Dergisi*, 3 (2), 175-199.

Tablo 3
Göçmen ve Göçmen Benzeri Kavramlar

Kavram	Açıklama
Yabancı	Göçmen ve göçmen benzeri kavramlar için en genel ifade olarak yabancı kavramı kullanılmaktadır. Yabancı kavramı, yalnızca yabancı devlet vatandaşı olanları kapsayan dar bir kavramı ifade etmemektedir. Yabancı kavramı; yabancı devlet vatandaşı olanları, hiçbir devlet vatandaşlığına sahip olmayan vatansızları, göçmenleri/muhacirleri, mültecileri ve sığınmacıları, NATO mensuplarını, uluslararası kuruluşlarda çalışanları ve diplomatik temsilciliklerde olduğu gibi özel statüdeki yabancıları kapsamaktadır En kısa ve yalın tanımıyla yabancı bulunduğu ülkenin vatandaşı olmayan kişidir ve bu genellemeye göre de bir ülkenin vatandaşı olmayan herkes bu ülkeye göre yabancı olarak ifade edilmektedir
Göçmen	Sözlük anlamı itibarıyla; siyasi, dini, iktisadi ve özel nedenlerden dolayı başka bir ülkede sürekli olarak yerleşmek amacıyla gelen ve bu nedenle bulunduğu yerden/ülkeden ayrılan kişiler göçmen olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik, dini, siyasi vb. nedenlere bağlı olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek yerleşmek amacıyla ile başka bir ülkeye giden kişiler göçmen olarak ifade edilmektedir. Göçmen tanımlamasında genel olarak ekonomik durumunu düzeltmek için, nispeten gönüllü olarak yer değiştirme durumu söz konusudur.
Mülteci	Vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devleti ekonomik, siyasi ya da sosyal nedenlerle zorla veya kendi isteği ile terk eden ve başka bir ülkeye geçici olarak sığınan kişi mülteci olarak ifade edilmektedir. Ayrıca mülteci, yeni bir ülkenin vatandaşlığına geçmemiş ve herhangi bir devletin diplomatik koruması altında bulunmayan kişidir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde yapılan tanıma göre; "ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ettiği ülke dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs." mülteci olarak kabul edilmiştir (m.2/1).
Sığınmacı	Sığınmacı uluslararası hukuk anlamında mülteci başvurusunu yapmış, ancak henüz işlemleri tamamlanmamış olan yabancıyı ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında sığınmacı, mülteci statüsünü henüz kazanamamış olan kişidir. Bu durumda mültecilik hukuki bir statü olarak kabul edilirken, sığınmacı olma durumu kişinin kendi iradesine dayanan fiili bir durumdur. Aynı zamanda kişi mülteci statüsünü elde etme sürecinde de korumadan yararlanmaktadır. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde de sığınmacı tanımına yer verilmemiş ve sığınmacılık kavramından da bahsedilmemiştir. Birleşmiş Milletler bünyesinde 1959 yılında başlayan sığınma hakkına ilişkin çalışmalar sonucunda 1967 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Birleşmiş Milletler Ülkesele Sığınma Bildirisi kabul edilmiştir. Bildiride 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde ve 1967 tarihli Protokolde değinilmemiş olan sığınma ve sığınmacı kavramları ele alınmış ve taraf devletler açısından birtakım ilkeler ortaya konulmuştur. Bildiride sığınmacı tanımı yapılmamış ancak sığınma hakkı detaylı bir şekilde düzenlenmiştir
Vatansız	Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişiler vatansız olarak kabul edilmektedirler. Diplomatik korumanın vatandaşlığa bağlı olması sebebiyle vatansızlar korumadan mahrum bırakılmışlardır. Vatansızlık; hukuki vatansızlık veya fiili vatansızlık şeklinde olabilmektedir
Yerinden Edilmiş Kişiler	Bu kişiler buldukları ülke sınırları içinde çeşitli ekonomik, sosyal ve çevresel nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalmış, yerinden edilmiş kişilerdir. Son yıllarda ortaya çıkmış bir kavram olan yerinden edilme, özellikle soğuk savaş döneminden sonra gündeme gelmiştir. İnsanların yaşadıkları yerden kendi hükümetleri veya vatandaşları tarafından zorla ve planlı bir şekilde koparılıp göçe zorlanmaları halidir. Kendi topraklarını iradeleri dışında terk etmeye zorlanan ve komşu devlet ülkelerine göç edemeyen bu kişiler, ülkeleri içindeki farklı bölgelere göç etmektedir ve böylece zorunlu bir iç göç yaşanmaktadır.
Uluslararası Koruma	Uluslararası koruma; 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kızıl Haç Komitesinin (ICRC) inisiyatif hakkı, Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri (ILO) ve insan hakları belgeleri gibi hukuki belgelerde öngörülen haklara devletlerin saygı göstermesini sağlamak için antlaşma yoluyla görevlendirilen bir örgütün sağladığı hukuki korumayı ifade etmektedir Türk hukuku açısından da uluslararası koruma mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü ifade etmektedir (YUKK m. 3/1-r). Geçici koruma kapsamı dışında kalan ve yaşadıkları ülkeyi zorla terk etmek durumunda kalan kişilere sağlanacak olan uluslararası koruma olarak kabul edilmektedir. Uluslararası koruma Kanun maddesinde de anlaşılacağı üzere münferit koruma halleri üzerine sağlanmaktadır

İkincil Koruma	<p>Uluslararası toplum, sığınma hareketlerini uluslararası hukuk alanında düzenlemeye başladığından bu yana, koruma arayanların, tek bir hukuki tanımlama kapsamına dahil edilemediği gözlenmiştir. Avrupa devletleri uygulamada, mülteci tanımlamasına uyamayan, fakat uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin de Facto (fili) mülteci, savaş mültecisi, insani sığınmacı gibi statüler altında ülkelerinde kalmalarına izin vermektedirler. Bu kişilere bazı devletler sadece geri göndermeme ilkesinin gereği olarak barınmaya izin vermekte, bazıları ise barınma ile birlikte birtakım temel hakları da yasal olarak tanımaktadır</p> <p>1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımına girmediği için mülteci olarak nitelendirilmemekle birlikte, hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olduğu için ya da başka nedenlerle kaçtıkları ülkeye dönme konusunda haklı korkuları olan ve kendilerine uluslararası koruma sağlanan kişiler bulunabilmektedir</p>
----------------	---

Kaynak: Canbey-Özgüler; Erdoğan ve Demirkaya 2018: 13-22

Tablo 4

Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.852.563	1.571.674	3.424.237
0-4	267.212	247.904	515.116
5-9	240.131	225.443	465.574
10-14	182.699	166.309	349.008
15-18	162.963	129.929	292.982
19-24	299.045	214.229	513.274
25-29	187.153	138.647	325.800
30-34	152.076	115.754	267.830
35-39	105.976	85.959	191.935
40-44	73.649	68.161	141.810
45-49	56.210	51.773	107.983
50-54	44.988	43.265	88.253
55-59	30.000	29.951	59.951

Kaynak: www.goc.gov.tr/files/files/SURIYE-EXCEL.xlsx